

6. Regulation (EC) No. 549/2004 of the European Parliament of the Council of 10 March 2004; laying down the framework for the creation of the single European Sky (the framework Regulation). *Official Journal of the European Union*, 2004, L96, p. 1-8.

7. Резолюція СБ ООН 670(1990). 25.09.1990. URL: [http://undoc5.org/ru/Res/670\(1990\)](http://undoc5.org/ru/Res/670(1990))

8. Малишева Ю.В. Цілеспрямовані санкції та їх застосування Радою Безпеки ООН. *Дис. на здобуття наук. ступ канд.юрид.наук.* К., 2016. 256 с. (117)

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-71>

**GENOCIDE: INTERNATIONAL REGULATION AND ISSUES
OF PROSECUTION IN LIGHT OF THE ARMED AGGRESSION
OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE**

**ГЕНОЦИД: МІЖНАРОДНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ
ТА ПРОБЛЕМАТИКА ПРИТЯГНЕННЯ
ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СВІТЛІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ
РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ**

Ivchuk Yu. Yu. Івчук Ю. Ю.

*Doctor of Law, Professor,
Professor at the Department of Law
Volodymyr Dahl East Ukrainian
National University
Dnipro, Ukraine*

*докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри правознавства
Східноукраїнського
національного університету імені
Володимира Даля
м. Дніпро, Україна*

*«Геноцид починається з вбивства однієї людини не за те,
що вона зробила, а через те, хто вона є».
Кофі Аннан*

Здобутки цивілізованої світової спільноти у царині забезпечення прав індивідів, етносів та націй свідчать про беззаперечне засудження та заборону вчинення будь-яких дій, спрямованих на повне або часткове знищення певних груп людей, тобто геноциду. Зокрема, вперше на міжнародному рівні геноцид був визнаний злочином згідно з міжнародним правом у резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 11 грудня 1946 року, що закликала розглядати геноцид як злочин із

універсальною юрисдикцією відповідно до національного законодавства та стимулювала до внутрішньої співпраці всіх держав для координації міжнародного судового переслідування геноциду [1]. Через два роки легальне визначення геноциду віднайшло своє закріплення у Конвенції про попередження злочину геноциду та покарання за нього, прийнятій у Парижі 9 грудня 1948 року. Згідно зі статтею 2 Конвенції під геноцидом розуміються такі дії, що здійснюються з наміром знищити, повністю або частково, якусь національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку: 1) вбивство членів такої групи; 2) заподіяння серйозних тілесних ушкоджень чи розумового розладу членам такої групи; 3) навмисне створення для будь-якої групи таких життєвих умов, які розраховані на повне чи часткове її фізичне знищення; 4) заходи, розраховані на запобігання дітонародженню в середовищі такої групи; 5) насильницька передача дітей із однієї групи до іншої [2]. Міжнародний суд ООН неодноразово заявляв, що Конвенція втілює принципи, які є частиною загального звичаєвого міжнародного права, а заборона геноциду у свою чергу є нормою міжнародного права *ius cogens*.

Жахливий досвід Голокосту часів Другої світової війни не став важелем стримування проявів геноциду у XX-XXI століттях. У якості прикладу випадків геноциду минулого століття можна назвати вторгнення Індонезії в Східний Тимор (1975), вбивства червоних кхмерів у Камбоджі (1970-ті), вбивства народів тутсі та хуту у Руанді 1994 року, різанину в Сребрениці 1995 року. На жаль, XXI сторіччя не стало виключенням випадків геноцидальної політики держав та режимів на тлі розвитку процесів самовизначення окремих народів та ведення локальних війн і воєнних конфліктів.

24 лютого 2022 року Російська Федерація розпочала новий етап збройної агресії проти України з метою так званої «денацифікації» України. Згідно з даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини з 24 лютого 2022 року по 24 липня 2022 року зафіксовано 12 272 жертви серед цивільного населення України: 5 237 загиблих і 7 035 поранених. При цьому, Управління Верховного комісара ООН з прав людини вважає, що фактичні цифри значно вищі, оскільки отримання інформації з місць, де тривають інтенсивні бойові дії на даний момент не є можливим, а багато звітів все ще очікують підтвердження [3].

14 квітня 2022 року Верховна Рада України прийняла Постанову «Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні», в якій наголосила, що вчинені російською федерацією дії мають на меті системне й послідовне знищення Українського народу, його самобутності та позбавлення його права на самовизначення та самостійний розвиток. Масовими є факти вчинення збройними силами російської федерації на тимчасово

окупованих територіях звірств (зокрема, в містах Буча, Ірпінь, Маріуполь, селища міського типу Бородянка, Гостомель та багатьох інших населених пунктах на території України), що виявлялися у численних випадках вбивств, викрадення, позбавлення свободи людей, їх катування, гвалтування, глумління над тілами вбитих і замучених тощо[4]. Заява парламенту є зверненням до цивілізованого світу з проханням визнати вчинення Росією геноциду українців на міжнародному рівні.

Водночас, як показує міжнародний досвід, процес розслідування та визнання злочинів актом геноциду є довготривалим з огляду на складність доведення поза розумними сумнівом спеціального наміру геноциду (*dolus specialis*) – наміру знищення повністю або частково, якоїсь національної, етнічної, расової або релігійної групи як такої. Палата Міжнародного кримінального трибуналу по Руанді описала геноцидний намір як «ключовий елемент» умисного злочину, який «характеризується психологічним зв'язком між фізичним результатом і психічним станом винного»[5]. Без наявності спеціального наміру масові злочини військових Російської Федерації проти Українського народу можна розцінювати як військові злочини або інші злочини проти людяності. У контексті розглядуваного питання цікавою є думка Девіда Шеффера, посла США у справах воєнних злочинів, який вважає, що на даному етапі вже можна говорити про наявність у діях військово-політичного керівництва Російської Федерації ознак підбурювання до геноциду. Як зазначає Шеффер: «Офіційні представники російського уряду, президент Путін, пан Медведєв, військове керівництво багато разів говорили про Україну та про українців у манері, яка їх дегуманізує, пояснює, чому і як можна знищити цю групу, бо, мовляв, вони не справжні, вони мають бути частиною населення Росії. Це і є підбурювання до здійснення актів геноциду»[6].

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що незважаючи на гіркий досвід Другої світової війни та міжнародне визнання геноциду «злочином злочинів», світова спільнота зіткнулась з новими викликами у вигляді геноцидальної політики держав у XX-XXI століттях. Незважаючи на виокремлення характерних форм та ознак геноциду на конвенційному рівні, процес доказування акту геноциду є складним та вимагає тривалого розгляду у міжнародних трибуналах.

Література:

1. UN General Assembly Resolution, 11 December 1946, A/RES/96-I. URL: <https://www.un.org/ru/ga/1/docs/1res.shtml> (дата звернення: 23.07.2022)

2. Конвенція про попередження злочину геноциду та покарання за нього : від 09.12.1948 р. № 995_155. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text (дата звернення: 23.07.2022).

3. Ukraine: civilian casualty update 25 July 2022. *United Nations*. URL: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/07/ukraine-civilian-casualty-update-25-july-2022> (date of access: 26.07.2022).

4. Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні»: Постанова від 14.04.2022 р. № 2188-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text> (дата звернення: 25.07.2022).

5. The Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu (Trial Judgement), ICTR-96-4-T, International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR), 2 September 1998, available at: <https://www.refworld.org/cases,ICTR,40278fbb4.html> [accessed 27 July 2022]

6. Докази геноциду Росії проти українців: інтерв'ю із учасником трибуналів щодо колишньої Югославії та Руанди. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/henotsyd-dokazy-viyna-rosiyi-proty-ukrayiny/31890768.html> (дата звернення: 23.07.2022).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-72>

**VIOLATION OF INTERNATIONAL LEGAL NORMS
BY THE RUSSIAN FEDERATION IN THE CONTEXT
OF FORCED DEPORTATION OF UKRAINIANS**

**ПОРУШЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ НОРМ
РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ У КОНТЕКСТІ
ПРИМУСОВОЇ ДЕПОРТАЦІЇ УКРАЇНЦІВ**

Kortukova T. O. Кортукова Т. О.

*Doctor of Philosophy in International Law
Associate Professor at the Department of
International, Civil and Commercial Law
State University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine*

*доктор філософії з міжнародного права,
доцент кафедри міжнародного, цивільного
та комерційного права
Державного торговельно-економічного
університету
м. Київ, Україна*

За оцінками різних джерел російська влада допитала, затримала та примусово депортувала від 900 000 до 1,6 мільйона громадян України, у тому числі 260 000 дітей до Російської Федерації, здебільшого до ізольованих регіонів Далекого Сходу [1]. Численні повідомлення від